

Literatuurgeschiedenis.org

Jaarverslag 2021

Inleiding

Op 23 november 2021 was het precies één jaar geleden dat de nieuwe website www.literatuurgeschiedenis.org werd gelanceerd. Helaas hebben we het eenjarig bestaan vanwege maatregelen tegen het coronavirus niet samen met een gezellige borrel kunnen vieren, maar we hebben niet bepaald stil gezeten!

In het eerste jaar is de website aangevuld met zo'n vijftig nieuwe pagina's over uiteenlopende onderwerpen: van ridderromans tot klimaatromans en van relationisme tot poetry slam. Ook zijn relevante podcasts en video's toegevoegd van o.a. De literaire canon, Vondel was een vrouw, MOOC, SchoolTV en Vlogboek en vele verwijzingen naar digitale bronnen zoals DBNL, Lezen voor de Lijst en Bulkboek Online. Tot slot heeft de eindredactie hard gewerkt aan technische verbeteringen die zorgen voor betere toegankelijkheid voor mensen met een beperking en voor betere vindbaarheid in bijvoorbeeld Google (SEO).

De Taalunie en de KB zijn het Nederlands Letterenfonds zeer erkentelijk dat we dankzij zijn subsidie de website Literatuurgeschiedenis.org de komende jaren nog verder kunnen uitbreiden en verbeteren. Hierbij hebben we speciale aandacht voor diversiteit en maatschappelijk relevante thema's. Het aandeel Vlaamse, Surinaamse en Caribische literatuur zal worden vergroot. Om aan te sluiten bij de belevingswereld van de doelgroep worden meer audiobestanden van literaire citaten, podcasts en video's toegevoegd. Met de steun van het Letterenfonds kan de website de komende jaren uitgroeien tot een belangrijk educatief instrument voor zowel leraren als leerlingen in Nederland, Vlaanderen, Suriname en het Caribisch deel van het Koninkrijk.

Omvang website

De website Literatuurgeschiedenis.org omvatte op 31 december 2021 in totaal 462 pagina's, verdeeld over o.a. de volgende contenttypes:

- 158 Onderwerpen
- 127 Schrijvers
- 137 Teksten
- 12 Stromingen
- 8 Thema's
- 7 Tijdvakoverzichten
- 4 'In beeld'-specials

De overige pagina's betreffen het colofon/over ons.

De website telt begin 2022 iets minder pagina's dan bij de lancering, terwijl er in tussentijd toch circa vijftig nieuwe pagina's zijn gepubliceerd. Dat komt omdat er door de eindredactie circa honderd pagina's van het contenttype "Terzijde" zijn omgezet. Dit waren in de oude website heel korte teksten die bedoeld waren als toelichting bij een bepaalde term of fenomeen, of die een literair citaat gaven ter illustratie. Deze 'Terzijdes' waren niet opgenomen in de menustructuur van de oude website en alleen te vinden door een gemarkeerd woord op een pagina aan te klikken. De informatie was soms niet geschikt om als zelfstandige pagina te behouden, in zulke gevallen zijn de tekstjes geïntegreerd in bestaande pagina's. De meeste Terzijdes hadden betrekking op de 17e en 18e eeuw, waardoor in deze tijdvakken een aantal (te) korte pagina's zijn ontstaan, die door de inhoudelijke tijdvakredacties en eindredactie nog nader bekeken en verbeterd zullen worden in 2022.

Indeling website

Overzicht pagina's per tijdvak in de oude website Literatuurgeschiedenis.nl:

	Hoofdstukken (= Onderwerpen)	Teksten	Schrijvers	Thema's (= Onderwerpen)	Terzijdes	Specials
Middeleeuwen	20	35	20	8	46	4
'Gouden eeuw'	19	20	30	10	32	
18^e eeuw	15	8	27	15	19	
19^e eeuw	15	16	22	15	2	
20^e/21^e eeuw	17	34	16	12	2	

Overzicht pagina's per tijdvak in de nieuwe website Literatuurgeschiedenis.org in voorjaar 2021:

	Onderwerpen	Teksten	Schrijvers	In Beeld	Totaal
Middeleeuwen	26	27	5	3	61
16e eeuw	7	5	3	1	16
17e eeuw	24	34	35	-	93
18e eeuw	29	11	27	-	67
19e eeuw	32	18	23	-	73
20e eeuw	24	36	30	-	90
21e eeuw	12	6	4	-	22
Totaal					422

In de tabellen zijn enkele verschillen te zien in de koppen van kolommen en rijen. Allereerst de tijdvakindeling: in de nieuwe website is het tijdvak 'Gouden eeuw' vervangen door afzonderlijke

eeuwaanduidingen 17e en 18e eeuw, omdat de term 'Gouden eeuw' beladen is geraakt. Verder zijn de tijdvakken 16e eeuw en 21e eeuw toegevoegd, beide bestonden nog niet op de oude website.

Voor wat betreft de soorten pagina's: op de oude website werden de hoofdpagina's 'Hoofdstukken' genoemd, uit gebruikersonderzoek bleek deze term verwarrend te zijn, mensen associeerden het met een boek, niet met een website. Bovendien impliceerde 'hoofdstuk' een juiste volgorde om te lezen, terwijl pagina's op een website juist bedoeld zijn om kriskras te lezen, al naar gelang de informatie die een gebruiker zoekt of de interesse die hij/zij heeft. De 'Hoofdstukken' zijn daarom omgezet naar 'Onderwerpen'.

De oude website bevatte 'Thema's', die een aanvulling waren op de 'Hoofdstukken'. In de nieuwe website hebben we dit onderscheid laten vervallen en het woord 'Thema' gebruikt voor een cluster van pagina's die verbonden zijn aan een bepaald thema zoals 'Liefde en erotiek' of 'Reizen en andere culturen'. Dit kwam meer overeen met wat gebruikers verwachten van 'thema's'. Daarnaast zijn er clusters van toepasselijke pagina's gemaakt die passen bij diverse literaire Stromingen, ook een wens van gebruikers (leerlingen) bij het eerste gebruikersonderzoek van de nieuwe vormgeving en indeling.

Uitbreiding content

In 2021 zijn circa vijftig nieuwe pagina's toegevoegd. Een overzicht van deze pagina's vindt u in bijlage 1. Voorstellen voor nieuwe pagina's ontstaan in overleg met letterkundige neerlandici die vertegenwoordigd zijn in de tijdvakredacties (zie ook onder 'Organisatie'). Daarbij streven we ernaar dat de website steeds meer het volledige taalgebied vertegenwoordigt en uiteenlopende aspecten van de Nederlandstalige literatuur bestrijkt. Bij het kiezen van nieuwe pagina's hebben we in 2021 de focus gelegd op teksten over vrouwelijke auteurs, teksten over Vlaamse, Surinaamse en Caribische literatuur, zodat daarmee de diversiteit van de website wordt vergroot. Voorbeelden van teksten over vrouwen: Alijt Bake, Eleonora Carboniers, Virginie Loveling, *Hilda van Suylenburgh* (Cecile Goekoop de Jong), *Eva* (Carry van Bruggen), Anna Blaman, Charlotte Mutsaers. Voorbeelden Vlaamse literatuur: Prudens van Duyse, Karel Lodewijck Ledeganck, 'Arbeiders in de Vlaamse roman', Willem Elsschot, Kristien Hemmerechts, *De vermaledijde vaders* (Monika van Paemel), *Dertig dagen* (Annelies Verbeke). Voorbeelden van Surinaamse en Caribische literatuur: 'Nederlandstalige literatuur van de ABC-eilanden', *Wij slaven van Suriname* (Anton de Kom), Cynthia McLeod, Astrid Roemer.

Teksten worden geschreven door een pool van schrijvers uit het gehele taalgebied die aangedragen worden door betrokken letterkundige neerlandici en gebeuren steeds vanuit de laatste wetenschappelijke inzichten op het betreffende gebied. Soms gaat het aanleveren van pagina's wat moeizaam omdat mensen het vaak naast een vaste baan doen en we niet met harde deadlines hoeven te werken. Ook zorgde de coronatijd voor extra uitdagingen in werk- en thuissituaties. Voor het schrijven van een nieuwe pagina of het herwerken van een pagina, zijn uiteraard vergoedingen beschikbaar maar een aantal hoogleraren ziet het als onderdeel van hun werk aan de universiteit. De uitbreiding van nieuwe pagina's valt in het financieel overzicht onder begrotingspost 'content teksten'.

Daarnaast wordt veel aandacht besteed aan het verbeteren en updaten van bestaande pagina's. Zo heeft de eindredactie in 2021 vele honderden tussenkopjes ingevoegd om de 'lappen tekst' van pagina's van de oude website makkelijker leesbaar te maken en gebruikers met beperkingen te helpen, bijvoorbeeld zij die gebruik maken van voorleessoftware of die dyslectisch zijn. Alle linkjes in bestaande pagina's zijn gecontroleerd en waar nodig verbeterd. Waar mogelijk zijn titels van bronnen onder 'Verder lezen' voorzien

van een link naar de full tekst-versie in DBNL. De redactie van DBNL heeft een aanpassing gemaakt in de pagina's van de gedigitaliseerde Reeks van de Geschiedenis van de Nederlandse Literatuur zodat Literatuurgeschiedenislinks exact op de juiste plaats in het naslagwerk openen, zodat de gebruiker gemakkelijk verdieping kan opzoeken als hij dat wil. Verder zijn titels van pagina's aangepast (meer descriptief) en zijn lange bijschriften bij afbeeldingen ingekort en verbeterd. Met hulp van enkele tijdvakredacties zijn ook inhoudelijke verbeteringen gedaan in bestaande pagina's. Nog niet alle bestaande pagina's hebben een inhoudelijke check en update gehad, we gaan hier in 2022 mee verder.

Voor zowel bestaande als nieuwe pagina's geldt dat we zoeken naar geschikte, relevante en aansprekende podcasts en filmpjes die op de pagina's worden ingevoegd om de aangeboden informatie op de pagina verlevendigen en verduidelijken. Deze worden "embedded": de content blijft op de oorspronkelijke locatie staan (bijvoorbeeld YouTube of Spotify) maar kan op Literatuurgeschiedenis worden bekeken of beluisterd zonder de website te verlaten.

Afbeeldingen bij de teksten moeten steeds rechtenvrij zijn en mocht dat niet zo zijn, dan zoekt de redactie contact met de uitgeverij van de auteur of de fotograaf om een vergoeding af te spreken. We hebben in 2021 ook een begin gemaakt met het laten inspreken van citaten op de pagina's. Zeker voor middeleeuwse, 16^e en 17^e-eeuwse teksten zijn zulke geluidsfragmenten een waardevolle aanvulling voor leerlingen.

Samenwerkingen

Uitbreiding van de content op de website gebeurt ook via samenwerkingen. Literatuurgeschiedenis.org ondersteunt diverse initiatieven op het gebied van literatuur en educatie die aansluiten bij de doelstellingen van de website. We bieden deze partijen een kritisch luisterend oor en praktische hulp en we bieden financiële steun zodat hun initiatieven tot bloei kunnen komen. Daarnaast leveren deze samenwerkingen (dus) aanvullende content voor de website (terug te vinden in de begrotingspost 'content projecten').

Fixdit

Fixdit is een schrijverscollectief dat streeft naar meer diversiteit in de literaire canon en de literaire wereld. Fixdit zet zich in om het bewustzijn over genderongelijkheid in de letteren te vergroten en de canon uit te breiden met werk van belangrijke vrouwelijke auteurs. Ook wil Fixdit de zichtbaarheid van vrouwelijke schrijvers in het middelbaar onderwijs vergroten. Literatuurgeschiedenis.org werkt graag samen met Fixdit om de website inclusiever te maken. De afgelopen maanden zijn bijvoorbeeld nieuwe pagina's gemaakt over de schrijfsters Ida Simons, Astrid Roemer, Virginie Loveling, Anna Blaman en Annie MG Schmidt en over de boeken *Het jongensuur* van Andreas Burnier, *Eva* van Carry van Bruggen en *Het boschmeisje* van Melati van Java. In 2022 zetten we deze vruchtbare samenwerking graag voort.

Podcasts

In januari 2021 werden we benaderd door Luca Duijf, een enthousiaste jonge podcastmaker die samen met drie medestudenten een podcast had gemaakt over *Reize door het Aapenland* uit 1788. Ze wilde graag meer podcasts maken die een nieuw licht laten schijnen op een klassieke tekst, om deze voor middelbare scholieren toegankelijk te maken. Samen kwamen we tot het plan om voor Literatuurgeschiedenis een serie van vijf podcasts te maken over markante vrouwen uit de literatuur en deze te koppelen aan een actueel verschijnsel. De eerste podcast ging over de 16e-eeuwse Eleonora Carboniers, de eerste Nederlandstalige vrouw die een sonnet schreef en publiceerde. De podcast zocht uit wat het gedicht van Eleonora Carboniers gemeen heeft met de poëzie van hedendaagse dichters als Lieke Marsman en Amanda Gorman. Voor de

tweede podcast kozen we schrijver en feminist Andreas Burnier, die als één van de eersten openlijk schreef over homoseksualiteit en transgendergevoelens. De podcast verkende Burniers zoektocht naar gender en identiteit en linkte deze aan het werk van de hedendaagse schrijver Marieke Lucas Rijneveld. Gaandeweg ontdekten we dat er veel begeleiding nodig was om tot goede resultaten te komen, daarom hebben we in goed overleg met Luca besloten om het bij deze twee podcasts te laten. De podcasts zijn te vinden op de schrijverspagina's van de genoemde personen:

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/schrijvers/eleonora-carboniers>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/schrijvers/andreas-burnier>

KANTL/Literatuur Vlaanderen

De Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren (KANTL) stimuleert de studie, de beoefening en de bloei van de Nederlandse taal en letteren. Binnen haar werkterrein verzorgt ze publicaties, kent ze prijzen toe, formuleert ze adviezen, neemt ze standpunten in en organiseert ze tal van evenementen in het eigen Academiegebouw (en daarbuiten). Een van de projecten van de KANTL is de literaire canon vanuit Vlaams perspectief, een samenwerking met Literatuur Vlaanderen. De podcasts die bij de verschillende canontitels zijn ontwikkeld, worden bij de desbetreffende pagina's op literatuurgeschiedenis.org aangeboden. Daarnaast is de KANTL betrokken bij literatuurgeschiedenis.org doordat zij twee leden voor de adviesraad hebben geleverd: de letterkundige neerlandici Lut Missine en Dirk de Geest.

Met Literatuur Vlaanderen, het Vlaams fonds voor de letteren, zijn verschillende gesprekken gevoerd in 2021. Literatuur Vlaanderen is geïnteresseerd in de website en heeft ook aangegeven te willen helpen met de promotie in Vlaanderen maar was van mening dat het aandeel Vlaamse literatuur eerst flink omhoog moest. Daar werken we aan.

Bulkboek Online

Bekend van de 'Bulkboeken' in de jaren zeventig en tachtig van de twintigste eeuw, heeft Theo Knippenberg ook een online bibliotheek opgebouwd met Bulkboeken van verschillende titels uit de Nederlandstalige literatuur. Het idee ontstond om de reeks klassieke Bulkboeken te ontsluiten via Literatuurgeschiedenis.org, om zo beide platform voor literatuuronderwijs met elkaar te verbinden. Daarvoor worden de klassieke Bulkboeken voorzien van een ISBN zodat ze via het CB toegankelijk kunnen worden via de Online Bibliotheek. Vervolgens zullen we er naar linken vanaf Literatuurgeschiedenis.org.

Uitgeverij Blink

Uitgeverij Blink is een nieuwe educatieve uitgeverij die een nieuwe aanpak beoogt in het maken van lesmethodes voor het onderwijs. Blink heeft voor haar nieuwe methode Nederlands voor de bovenbouw havo/vwo contact gezocht met literatuurgeschiedenis.org. In de thematische module die zij ontwikkelen rond gender & identiteit verwijzen zij naar pagina's over dit thema op literatuurgeschiedenis.org. Zij hebben er expliciet voor gekozen om geen eigen verhaal te schrijven over de Nederlandstalige literatuurgeschiedenis, maar literatuurgeschiedenis.org als bron te gebruiken.

Klassiekers in de Klas

Docent Nederlands Joke Brassier verbaasde zich erover dat er op veel scholen in de onderbouw (klas 1-2-3) geen oudere literatuur wordt aangeboden. Haar ervaring is dat ook kinderen van 13-15 jaar uitstekend in staat zijn om oudere teksten te lezen, mits je ze voldoende inleidt en toelicht. Daarvoor ontwikkelde zij het project en de website 'Klassiekers in de klas' (<https://klassiekersindeklas.nl/>). Zij zocht in 2021 samenwerking met Literatuurgeschiedenis.org en maakte een filmpje waarin de boeken van Tonke Dragt gecombineerd worden met klassieke gedichten van de Vlamingen Paul van Ostaïjen en Karel van de

Woestijne. Het lesmateriaal en het filmpje worden aangeboden op de website: <https://www.literatuurgeschiedenis.org/20e-eeuw/historische-avant-garde-literatuur>. In 2022 zal zij opnieuw een filmpje maken bij een klassieker.

Organisatie

In 2021 is de organisatie rond de website verder uitgewerkt: binnen de KB is dienstcoördinator Karin Vingerhoets eindverantwoordelijk voor de website en zij stuurt de eindredactie en functioneel IT-beheer aan. De eindredactie bestaat uit KB-medewerkers die teksten invoeren en verschillende losse aanpassingen uitvoeren. Vanuit de Taalunie is beleidsadviseur Martijn Nicolaas projectverantwoordelijk: hij beheert de financiën, heeft contact met trekkers van de tijdvakken (zie onder kopje 'werken met deelredacties') en levert ook een inhoudelijke bijdrage aan de website.

De helft van de uren van de functioneel beheerder en van de dienstcoördinator KB zijn in de financiële verantwoording bij redactie geteld, omdat zij in het 'aanloopjaar' veel redactiewerk zelf hebben moeten doen omdat er nog geen volledige eindredactie was ingericht. De realisatie van de uren van deze twee rollen zijn daarom lager uitgevallen dan was begroot.

In 2021 is een adviescommissie ingesteld en heeft de eerste vergadering van deze commissie plaatsgevonden. De adviescommissie heeft als functie het gevraagd en ongevraagd adviseren van de KB en de Taalunie over de website. Deze adviezen zijn voornamelijk gericht op de toekomst van de website: o.a. wensen voor doorontwikkeling, gewenste verhouding tussen didactiek en informatie, gewenste vertegenwoordiging van verschillende geografische gebieden, langetermijnkoers en andere strategische onderwerpen. Daarnaast kan er advies gegeven worden over de inhoud van de website op grote lijnen: welke thema's en modules zijn actueel? Op welke manier kunnen we de website meer laten aansluiten bij ontwikkelingen in het onderwijs, de neerlandistiek, de maatschappij? De adviescommissie komt twee keer per jaar samen en krijgt vacatievergoeding per dagdeel. In de adviescommissie worden alle betrokken doelgroepen van de website vertegenwoordigd: dit zijn letterkundige neerlandici, vakdidactici, leraren Nederlands en literaire organisaties.

Werken met deelredacties

De inhoudelijke invulling van de website wordt verzorgd door zogenaamde tijdvakredacties of deelredacties. Per tijdvak is een inhoudelijke redactie ingevuld van letterkundige experts voor het betreffende tijdvak en daarnaast zijn er twee deelredacties voor speciale aandachtsgebieden, namelijk voor jeugdliteratuur en Surinaamse & Caraïbische literatuur.

De tijdvak- en deelredacties bestaan uit een 'trekker' en drie tot vijf groepsleden, die samen de inhoudelijke koers van hun aandachtsgebied bepalen, voor de trekker en de groepsleden zijn vergoedingen beschikbaar. De deelredacties doen een deel van het controlewerk van bestaande pagina's zelf, verder denken ze na over interessante nieuwe invalshoeken en onderwerpen, hierbij kunnen zij externe specialisten inschakelen om nieuwe pagina's te maken. Voor hen zijn ook vergoedingen beschikbaar. De deelredacties mogen zelf bepalen hoe ze te werk gaan, als voorbeeld lichten we hier de middeleeuwen uit. De trekker van deelredactie middeleeuwen is Remco Sleiderink.

Net als in het academiejaar 2019-2020 werkte Remco Sleiderink (hoogleraar Middelnederlandse letterkunde) in 2020-2021 samen met een groep derdejaars studenten taal- en letterkunde van de Universiteit Antwerpen aan een herziening en aanvulling van literatuurgeschiedenis.org. Terwijl zij vorig jaar, ook al via online vergaderingen, voor het middeleeuwse deel allerlei kleinere 'herstellingswerken' deden met het oog op de omzetting van de website, lag de focus dit jaar op het versterken van de diversiteit in de pagina's van middeleeuwen en zestiende eeuw. Boeiend werk voor neerlandici in wording.

In de module 'Middelnederlands voor iedereen' (#Mnl4all) van het opleidingsonderdeel 'Neerlandistiek in de praktijk' probeerden 25 studenten een aantal nieuwe en aantrekkelijke schrijverspagina's te creëren, onder meer voor vrouwelijke auteurs als Hadewijch, Alijt Bake en Anna Bijns.

Ook werkten zij aan aparte tekstpagina's voor canonieke teksten als de *Walewein*, het *Roelantslied*, het *Antwerps liedboek* en de *Roman van Moriaen* die sinds kort, mede in het kader van Black Lives Matter, op internationale belangstelling mag rekenen. Veel nieuwe pagina's over de middeleeuwen zijn al online gekomen, de overige volgen in het voorjaar van 2022. Ook wil de werkgroep op de website het lopende onderzoek sterker aan bod laten komen met bijvoorbeeld een hoofdstuk over de vraag waarom bij veel middeleeuwse werken de auteur onbekend is gebleven en hoe we daar via computationele methodes toch een mouw aan proberen te passen. En voor het Vlaamse publiek mag een hoofdstuk over de literaire verwerking van de *Guldensporenslag* (1302) eigenlijk niet ontbreken. Stagiair Roos in 't Velt heeft in 2021 Remco geholpen om alle teksten, afbeeldingen en wijzigingsverzoeken netjes geordend aan de eindredactie aan te leveren.

Educatieve modules

In 2021 heeft een Vlaams-Nederlandse werkgroep van leraren, vakdidactici en letterkundige neerlandici een module met complete lessenserie ontwikkeld rond het thema 'oorlog en verzet' volgens nieuwe didactische inzichten. Die inzichten geven aan dat je onderwijs in de literatuurgeschiedenis beter thematisch kunt inrichten, waardoor je makkelijker een link kunt leggen met de actualiteit. De module gaat uit van een 'knooppunttekst' van waaruit thematische lijnen naar andere teksten worden gelegd. Als knooppunttekst is 'De achttien doden' van Jan Campert gebruikt. Via verschillende werkvormen, gebeurtenissen, schrijvers en teksten uit de literatuurgeschiedenis leren scholieren literair-historisch redeneren.

De planning was om in 2021 nog twee van dit soort modules te ontwikkelen. Dit is niet gelukt. Dat heeft ten eerste te maken met de overwegingen van de leden van de werkgroep en de adviescommissie over het doel van literatuurgeschiedenis.org: dat is met name het zijn van een naslagwerk over Nederlandstalige literatuurgeschiedenis (informatie bieden) en niet zozeer een lesmethode of online schoolboek. Daarnaast bleek bij oplevering van de eerste module en het testen ervan dat het erg tijdrovend is en dat we zouden moeten kijken naar een werkwijze die minder tijd kost maar evenveel oplevert. De kosten zijn terug te vinden in de begrotingspost 'educatieve modules'.

We hebben in de zomer van 2021 wel afspraken gemaakt met Erwin Mantingh, vakdidacticus aan de universiteit Utrecht en Sander Bax, universitair hoofddocent aan Tilburg University, om de lessenseries die zij in zogenaamde docent ontwikkelteams ('DOT's') samen met leraren Nederlands ontwikkelen, aan gaan bieden op de website. Deze lessenseries zijn gebaseerd op dezelfde didactische uitgangspunten als de module 'Oorlog en verzet'.

Opsplitsing content voor verschillende doelgroepen?

In toekenningsbrief van het Nederlands Letterenfonds werd advies gegeven om de noodzaak en wenselijkheid van opdeling van het aanbod op de site te bekijken voor verschillende doelgroepen (leerlingen enerzijds en leraren anderzijds): dat hebben we gedaan, we hebben in 2021 de behoefte en randvoorwaarden onderzocht voor afgeschermd docentenomgeving.

Op basis van gesprekken met gebruikers en de adviescommissie hebben we geconcludeerd dat het structureel opdelen van alle aangeboden informatie in een deel voor docenten en een deel voor leerlingen niet aansluit bij de wensen en behoeften van de docenten en ideeën van vakdidactici. Het is juist de bedoeling van de website om informatie op verschillende niveaus aan te bieden, zodat de leerling verdieping kan vinden als hij/zij dat zoekt en zodat de docent ook inleidende teksten kan lezen om het geheugen even op te frissen of als snelle lesvoorbereiding. We willen ook voorkomen dat er hinderlijke verdubbeling in informatie ontstaat binnen de website door soortgelijke informatie op twee plaatsen aan te bieden.

Een deel van de docenten gaf aan het wel zinnig te vinden als er wat achtergrondinformatie wordt geboden over bijvoorbeeld de aangeboden lessenserie 'oorlog en verzet', want deze zat nog wat verstopt in de website. We hebben daarom besloten om in 2022 een apart docentengedeelte te maken in het menu met als naam 'Lesmateriaal'. Dit nieuwe menuonderdeel bevat een toelichting voor docenten, lesmateriaal en antwoorden op de vragen/opdrachten die op de site aangeboden worden. Dit gedeelte komt niet achter een inlog, omdat dit voor gebruikers niet wenselijk is en technisch onnodig ingewikkeld, omdat de software van de website momenteel geen inlogmodule ondersteunt en ook mbt AVG is het bewaren van persoonsgegevens en het controleren wie wel of geen docent is lastig.

Doorontwikkeling website

Na de livegang van Literatuurgeschiedenis.org in november 2020 werd geconstateerd dat de bezoekers gedaald waren ten opzichte van de bezoekers van de oude website. De oorzaak was onbekend, en dus was er een aanleiding om SEO-expertise in te huren. We hebben dit bekostigd uit het begrote budget voor doorontwikkeling van de website.

Met de hulp van Hugo Louter van het bedrijf 2meter1 zijn aanvankelijk een aantal constatering gedaan. Allereerst was er de verhuizing van het primaire domein literatuurgeschiedenis.nl naar literatuurgeschiedenis.org. Dit was wenselijk om de website aantrekkelijk te maken voor iedereen in het Nederlandse taalgebied in plaats van alleen Nederlanders, maar het zorgde ook voor een lagere waardering vanuit Google.

Op serverniveau waren zogenaamde 302-verwijzingen ingesteld, in plaats van de meer gebruikelijke 301-verwijzingen. Doordat ook binnen de site nog 302- en 301-verwijzingen werden gehanteerd waren er ongewenste 'stapelings' gaande, die met behulp van Hugo allen zijn verwijderd. De volgorde van tussenkopjes was incorrect: de h2 ontbrak, terwijl de h4 en h3 door elkaar werden gebruikt. In de nieuwe situatie wordt alleen gebruik gemaakt van h2 en h3, en in de juiste volgorde. Op veel externe websites stonden links naar oude url's van de Literatuurgeschiedenis-website. In een aantal gevallen konden deze links worden aangepast op deze externe websites, zo zijn er bijvoorbeeld ruim vierduizend links op

Wikipedia naar Literatuurgeschiedenis handmatig verbeterd. In andere gevallen zijn 301-verwijzingen aangebracht binnen Literatuurgeschiedenis.org.

Na deze eerste constatering zijn ook enkele structurele verbeteringen geadviseerd en doorgevoerd. De oorspronkelijke teksten hadden geen interne links naar andere pagina's. Deze zijn aangebracht op twee niveaus: binnen de lopende tekst en door middel van geïllustreerde links onder de kop 'Meer hierover'. Er werd weinig gebruik gemaakt van tussenkopjes. Deze zijn (en worden) toegevoegd op alle pagina's van de website. Afbeeldingen waren soms te groot en hadden soms veel te lange alt-teksten, deze zijn aangepast. Een handicap is dat de bestaande teksten van de oude website niet geschreven waren voor het web, maar als een boek op internet. Verbeteringen kosten daarom de nodige tijd en aandacht.

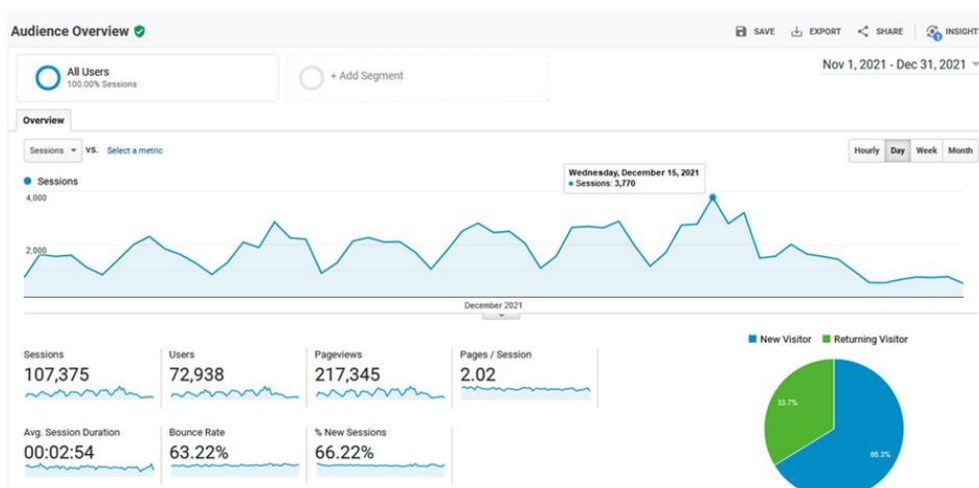
Digitale toegankelijkheid is belangrijk om te zorgen dat de website voor alle gebruikers, ook gebruikers met een bepaalde handicap, goed bruikbaar is. In de eerste maanden van 2021 heeft extern onderzoeksbureau Swink een audit uitgevoerd en een rapport opgeleverd: de website heeft het B-label gekregen. We zijn in de resterende maanden van 2021 aan de slag gegaan met de geconstateerde tekortkomingen en aanbevelingen. Zo heeft de eindredactie alle titels van literaire werken op alle pagina's voorzien van cite-tag, zijn de paginatitels verbeterd (meer descriptief met eventueel toelichting in ondertitel) en tussenkopjes toegevoegd.

Tot slot hebben we in 2021 de zoekfunctie verbeterd: je kunt nu ook zoeken op exacte woordcombinatie, bijvoorbeeld "Hugo de Groot" tussen aanhalingstekens. De zoekresultaten kunnen gefilterd worden op tijdvak en op paginasoort. Bovendien wordt de preview van een zoekresultaat gemarkeerd in de lijst van resultaten. Als deze wijzigingen zorgen ervoor dat de gebruikers nog beter kunnen vinden wat ze zoeken. Bijlage 2 bevat een uitgebreid technisch overzicht van alle updates en versies van de website.

Resultaat van technische verbeteringen

Alle verbeteringen hebben tot gevolg gehad dat Literatuurgeschiedenis.org inmiddels veel beter vindbaar is voor geïnteresseerden. Dit zien we ook terug in de gebruikscijfers: op 15 december 2021 werd een recordaantal van 3770 sessies geregistreerd; een aantal dat ook op de voorgaande versie van de website niet is voorgekomen.

Onderstaande afbeelding toont de bezoekerscijfers van november en december 2021.

Uit de statistieken van de website blijkt verder dat 73% van de bezoekers uit Nederland kwam en 19% uit België, gevolgd door 3% uit Indonesië. Overige landen scoorden minder dan 1%.

Veruit de meeste gebruikers bezochten de website met een desktop-PC (78%), gevolgd door mobiele telefoons (20%) en tablets (2%).

De tien best bezochte pagina's – afgezien van de voorpagina en overzichtspagina's – waren in 2021:

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/middeleeuwen/hoofsheid>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/teksten/mariken-van-nieumeghen>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/teksten/lied-van-heer-halewijn>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/18e-eeuw/de-verlichting>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/19e-eeuw/romantiek-in-nederland>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/teksten/max-havelaar>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/middeleeuwen/boekdrukkunst>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/20e-eeuw/de-tweede-wereldoorlog-in-de-literatuur>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/20e-eeuw/de-poezie-van-de-vijftigers>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/teksten/egidiuslied>

Promotie en communicatie

In 2021 hebben we de mogelijke communicatie en promotie over de website gevoerd. Zo verschenen er artikelen over de vernieuwing van Literatuurgeschiedenis in *Neerlandia* (PDF), *Levende Talen magazine* (PDF) en *Fons* (PDF). Maar doordat het jaar 2021 nog sterk bepaald werd door restricties en lockdowns vanwege het coronavirus, waren er nauwelijks fysieke bijeenkomsten mogelijk. Dat is een van de redenen dat de werkelijke uitgaven voor de begrotingspost communicatie ver achter zijn gebleven bij het begrote bedrag. Een voorbeeld van een fysieke bijeenkomst waarop we de website wilden promoten op verschillende manieren was de conferentie 'Het Schoolvak Nederlands' in Antwerpen, die gepland stond voor november 2021. De conferentie werd geannuleerd en ging uiteindelijk door in mei 2022. We hebben voor deze bijeenkomst in 2021 nieuwe flyers gemaakt.

Een andere reden dat we minder hebben uitgegeven aan promotie, is dat we prioriteit hebben gelegd bij de ontwikkeling van een werkzame opzet van de website en het plaatsen van nieuwe content. Promotie in Vlaanderen en in Suriname/de Cariben is sterk afhankelijk van voldoende content uit deze delen van het taalgebied, iets wat de medewerkers van Literatuur Vlaanderen al aangaven in de gesprekken die we met hen voerden.

In december 2021 gaf Martijn Nicolaas van de Taalunie een online presentatie op het congres van de Caribisch Associatie voor Neerlandistiek (CARAN) op Curaçao. Doel van deze presentatie was om deelnemers kennis te laten maken met literatuurgeschiedenis.org en advies en inhoudelijke medewerking te vragen om het aandeel Surinaamse en Caribische literatuur te verhogen.

Er heeft natuurlijk zeker online promotie plaatsgevonden. De dienstcoördinator van de KB licht periodiek elke nieuwe pagina uit via haar eigen Twitteraccount en de adviseur van de Taalunie plaatst af en toe berichten over de website in de Facebookgroep voor leraren Nederlands. Ook op de corporate accounts van de KB en de Taalunie wordt regelmatig aandacht besteed aan Literatuurgeschiedenis. In 2022 willen we dit nog verder uitbouwen. Voor een afzonderlijk social media-account vanuit Literatuurgeschiedenis

ontbreekt momenteel de menskracht en er wordt ook betwijfeld hoe zinvol dat is, gezien de gedifferentieerde doelgroepen die elk hun eigen social media-voorkeuren hebben.

In december 2021 is de eerste formele nieuwsbrief verstuurd aan de mailinglijst van geïnteresseerden die zich hiervoor hebben aangemeld via de KB-website, het betrof 234 adressen. In 2022 willen we graag twee keer een nieuwsbrief versturen, in voorjaar en najaar.

Vooruitblik op 2022

In 2022 willen we verder gaan met het toevoegen van nieuwe pagina's, met name op het gebied van diversiteit. Ook willen we graag meer audiobestanden van literaire fragmenten uit de oudere tijdvakken toevoegen. Verder gaan we een nieuw menu-onderdeel 'Lesmateriaal' maken, waarop onder andere nieuwe didactische modules geplaatst zullen worden rond de teksten *Reize door het Aapenland* (Gerrit Paape) en *De reis van de lege flessen* (Kader Abdolah) en de schrijvers W.F. Hermans en Michael Slory.

In 2022 zullen we een kwantitatief gebruikersonderzoek uitvoeren in samenwerking met een gespecialiseerd onderzoeksbureau, in 2024 zal dit onderzoek worden herhaald, zodat we de resultaten kunnen vergelijken. Daarnaast zullen we meer werk maken van promotie, onder andere door een promotiefilmpje voor leerlingen toe te voegen aan de website (een advies van Jeroen Dera uit de adviescommissie) en daarnaast ook gericht meer activiteiten in Vlaanderen te organiseren. Met steun van het Letterenfonds konden wij het afgelopen jaar zorgen voor een grote uitbreiding en inhoudelijke en praktische verbetering van Literatuurgeschiedenis.org en we zien ernaar uit om in 2022 verder te werken aan de uitbreiding van de website tot hét digitale educatieve platform over Nederlandstalig literair erfgoed.

Bijlagen

1. Overzicht nieuwe pagina's
2. Overzicht updates en versies

Bijlage 1: Nieuwe pagina's en grondig aangepaste pagina's

December 2021

Nieuw:

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/schrijvers/anna-blaman>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/teksten/eva>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/schrijvers/ida-simons>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/teksten/antwerps-liedboek>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/schrijvers/hadewijch>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/teksten/roelantslied-of-den-droefliken-strijt-van-roncevale>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/schrijvers/tonke-dragt>

Grondig herziene versie van bestaande pagina:

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/20e-eeuw/twee-soorten-postmodernisme>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/teksten/reis-van-sint-brandaan>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/teksten/servaaslegende>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/teksten/tondalus-visioen>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/teksten/trojeroman>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/teksten/van-den-vos-reynaerde>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/teksten/vanden-lande-van-oversee>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/teksten/zesde-visioen-van-hadewijch>

November 2021

Nieuw:

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/schrijvers/charlotte-mutsaers>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/teksten/het-jongensuur>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/schrijvers/willem-elsschot>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/schrijvers/anna-blaman>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/schrijvers/edgar-cairo>

Oktober 2021

Nieuw:

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/teksten/roman-van-walewein>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/20e-eeuw/de-vlaamse-strip-in-de-20e-eeuw>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/schrijvers/kader-abdolah>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/schrijvers/astrid-h-roemer>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/schrijvers/alijt-bake>

Grondig herziene versie van bestaande pagina:

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/20e-eeuw/de-poezie-van-de-vijftigers>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/20e-eeuw/indie-in-de-nederlandse-letteren>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/20e-eeuw/expressionisme-in-de-poezie>

September 2021

Nieuw:

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/teksten/grand-hotel-europa>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/teksten/buiten-het-gareel>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/teksten/hilda-van-suylenburg>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/schrijvers/hanna-bervoets>
<https://www.literatuurgeschiedenis.org/20e-eeuw/arbeiders-in-de-vlaamse-roman>

Augustus 2021

Nieuw:

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/schrijvers/virginie-en-rosalie-loveling>

Juli 2021

Nieuw:

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/21e-eeuw/poetryslam-van-eetcafe-tot-wk>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/schrijvers/blanka-gyselen>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/schrijvers/marga-minco>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/teksten/abele-spelen>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/teksten/de-vermaledijde-vaders>

Grondig herziene versie van bestaande pagina:

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/middeleeuwen/toneel-in-de-middeleeuwen>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/middeleeuwen/zingen-in-de-middeleeuwen>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/schrijvers/dirk-van-bastelaere>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/20e-eeuw/proza-1970-1990>

Juni 2021

Nieuw:

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/21e-eeuw/milieu-en-klimaat-in-de-literatuur>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/21e-eeuw/relationisme>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/teksten/het-boschmeisje>

Grondig herziene versie van bestaande pagina:

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/teksten/aan-het-volk-van-nederland>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/20e-eeuw/podiumpoezie-dichters-voor-het-voetlicht>

April 2021

Nieuw:

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/teksten/de-achttien-dooden>

Grondig herziene versie van bestaande pagina:

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/teksten/de-tienduizend-dingen>

Maart 2021

Nieuw:

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/schrijvers/andreas-burnier>

Grondig herziene versie van bestaande pagina:

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/schrijvers/alice-nahon>

Februari 2021

Nieuw:

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/schrijvers/annie-mg-schmidt>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/schrijvers/eleonora-carboniers>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/schrijvers/bea-vianen>

Januari 2021

Nieuw:

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/teksten/wij-slaven-van-suriname>

Bijlage 2: Overzicht van updates en versies

Versie 2.2.0 - 24 december 2021

- Editoria11ly-module toegevoegd, geeft tips over verbeteringen t.b.v. toegankelijkheid.
- Focal point in plaats van crop: voortaan geef je met een 'kruisje' aan wat het belangrijkste punt van een afbeelding is, daar wordt de crop op gebaseerd.
- Ondertitel in indexblokje toont voortaan meer dan 1 regel indien nodig, en als er geen ondertitel is wordt de hoofdtitel onderaan geplaatst.
- Er is wat ruimte tussen paragraphs gecreëerd zodat inleidende paragraph weer wat witruimte heeft ten opzichte van de paragraph eronder.
- Bug opgelost: titels van blokken worden niet meer getoond. (Artikel, Teksten etc.)
- Content-type Artikel verwijderd (werd niet gebruikt)

Versie 2.1.0 - 26 november 2021

- Yoast-module toegevoegd, voor toevoegen SEO-informatie
- Single Sign On geactiveerd

Versie 2.0.0 - 22 oktober 2021

- Major update Drupal Core naar versie 9.2.7
- Beheer-view www.literatuurgeschiedenis.org/veldenchecken aangemaakt zodat lege indexblokjes gevonden kunnen worden
- Onderschrift bij afbeeldingen is html-veld geworden, geen "platte tekst" meer.

Versie 1.6.0 - 15 juli 2021

- Aanpassing in stylesheet voor de headers h2, h3 en h4
- Aanpassing in de database voor de indexblokjes; deze gebruiken niet langer de h2 maar 'gewone' links
- Aanpassing in de database zodat de h1 niet meer dan één keer voorkomt op pagina's

Versie 1.5.0 - 24 juni 2021

- Security update Drupal Core naar versie 8.9.16
- Security update submodules Ctools, Facets, Gin thema
- Veld 'opdrachten' toegevoegd aan inhoudstype Onderwerpen
- Vergrootglas in zoekbalk bovenin verdwijnt niet meer buiten beeld bij een viewport van 320px *
- Vertaling van Engelse terminologie op de website *
- Een regel witruimte boven de h4
- Contenttype Terzijde vernietigd
- Instellingen voor Metatag-module toegevoegd
- Witruimte tussen 'Opdrachten' en 'Meer hierover'(=indexblokjes) verkleind, kop 'Meer hierover' beter gecentreerd voor desktop-weergave.
- Sitemap-module toegevoegd
- Iets meer ruimte boven tijdbalk op homepage (op verzoek vormgeefster)

Versie 1.4.0 - 28 april 2021

- Security update Drupal Core naar versie 8.9.14
- Vernieuwde homepage

- Verbeterde weergave document(en)veld
- Document(en)veld toegevoegd aan Thema- en Stromingen-pagina's.
- Oplossing voor auteursnaam in indexblokjes op tekstpagina's die te groot werd getoond (bug)
- Oplossing voor afbeeldingen in inleidingen op tijdvakpagina's en stromingenpagina's die te vaag werden getoond (bug)

Versie 1.3.0 - 11 maart 2021

- Oplossing voor tekst die onder tweekolomsparagraaf moet starten, niet in de tweede kolom.
- Stijl <cite> toegevoegd in de editor
- Kleurcodering binnen de editor om het verschil tussen italic (geel) en <cite> (groen) te kunnen zien. Als per abuis zowel italic als <cite> is geselecteerd wordt de desbetreffende tekst met rood gemarkeerd.
- Veld 'Inleiding' weggehaald bij Hoofdstukken en Onderwerpen
- Nieuw veld 'Onderschrift html' toegevoegd aan afbeeldingen
- Specials op dezelfde manier getoond op tijdvak-pagina's als Teksten, Schrijvers, Onderwerpen en Hoofdstukken.
- Mogelijkheid toegevoegd om 'indexblokjes' te maken op 'eenvoudige paginas' (d.w.z. zodat ze op de pagina's van Tijdvakken kunnen worden gebruikt)
- Links onderstreept

Versie 1.2.0 - 27 januari 2021

- Security update Drupal Core naar versie 8.9.13
- OL geeft nummers weer in plaats van bullets
- Hoofdstukken en thema's in juiste lettertype
- Zoekbalk bovenin gecorrigeerd; streep loopt niet meer door de tekst
- Tekst 'Andere pagina's over deze schrijver' veranderd in 'Meer hierover'
- De 'indexblokjes' beschikbaar op hoofdstuk-, onderwerp- en tekstpagina's (i.p.v. alleen op schrijverspagina's)
- Commentaarveld ten behoeve van redacteuren
- Veldje 'Actueel', 'Nieuw' en 'Uitgelicht' toegevoegd bij alle inhoudstypes behalve Terzijde. 'Sticky' pagina's worden op de homepage getoond, het labeltje 'Actueel', 'Nieuw' of 'Uitgelicht' kan dan aan worden gezet ter verduidelijking. 'Nieuw' is bovendien ook op andere plekken op de website zichtbaar. ('Actueel' en 'Uitgelicht' niet).
- Nieuwe paragraaf voor podcasts: twee kolommen, gestyled
- Zoekpagina: facetten toegevoegd (periode & soort pagina) en gestyled
- Sorteertitel toegevoegd aan inhoudstype Teksten
- Veld 'document' toegevoegd bij teksten, onderwerpen, schrijvers, hoofdstukken zodat er pdf's kunnen worden toegevoegd.
- Tijdbalk onderaan paginatypen Onderwerpen en Hoofdstukken
- Opdrachten voor paginatypen Teksten en Schrijvers (nu alleen mogelijk bij Hoofdstukken)
- Thema's en Stromingen gescheiden in het hoofdmenu; aparte hoofdpagina voor beide.

Versie 1.1.1 - 27 november 2020

- Veiligheidsupdate Drupal Core naar versie 8.9.10
- Oplossing voor fout introductieblok op stroming- en themapagina's
- Lijst Hoofdstukken op Tijdvakpagina's meer afstand ten opzichte van elkaar op mobiel

Versie 1.1.0 - 25 november 2020

- Veiligheidsupdate Drupal Core naar versie 8.9.9
- Oplossing voor te brede weergave op sommige tablet-beeldschermen
- Oplossing voor het tonen van meerdere periode-iconen bij thema's en stromingen
- Hoofdmenu in betere verhouding (conform ontwerp vormgeefster)
- Stromingen- en themapagina's kunnen nu ook worden getoond op homepage onder 'Meest bezocht'
- Gele markering bij verklaarde woorden weggehaald
- 'Hierover wordt veel gelezen' op homepage meer ruimte t.o.v. indexblokjes (conform ontwerp)
- Zoekpagina conform ontwerp gestyled, met uitzondering van filters
- Mogelijkheid om schrijvers 'sticky' te maken op de pagina Schrijvers
- Correctie pagina 'Over ons' voor mobiel
- Zoekbalk beter gepositioneerd voor mobiel
- Periode-icoon beter gepositioneerd ten opzichte van broodkruimelpad voor mobiel

Versie 1.0.0 - 12 november 2020

Eerste versie van de Literatuurgeschiedenis-website